

הרב אלימלך בר-שאול זצ"ל

ההידור בנר חנוכה*

א. הידור מצוה¹

הרמב"ם, בסוף הלכות איסורי מזבח (פ"ז, ה"א):

אין כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש בלבד... ומאחר שכולן כשרים למנחות, למה נמנו? כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו... שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע, וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה: "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו". והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב: אם בנה בית תפילה - יהיה נאה מבית ישיבתו; האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו; כיסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו; הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו. וכן הוא אומר: "כל חלב לה"²

ואם כי הכס"מ (סם) העיר בשולי דברים אלה של הרמב"ם, כי "הם דברי רבינו, ראויים אליו" - מסתבר שרבינו שאב את דבריו ממקור מפורש בדברי חז"ל, שהיה גלוי לפניו ונעלם מאיתנו.

ולכאורה תמוה שהרמב"ם הביא את חיוב ההידור במצוות מ-"כל חלב לה", האמור בקרבן, ולא הביאו מ-"ואנוהר", כפי שהוא נדרש לחיוב ההידור במצוות במכילתא ובש"ס; שכן דרשו במכילתא דר"י (מסכתא דשירה, ג):

"זה א-לי ואנוהר" - ר' ישמעאל אומר: וכי אפשר להנוות קונו? אלא אתנאה לפניו במצוות: אעשה לולב נאה, סוכה נאה, ציצית נאה, תפילין נאה.

וזו לשון הברייתא בש"ס (שבת קלג ע"ב):

"זה א-לי ואנוהר" - התנאה לפניו במצוות: עשה לפניו סוכה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה; וכתוב בו לשמו, בדיו נאה, בקולמוס נאה, בלבלר אומן; וכורכו בשיראין נאים. אבא שאול אומר: "ואנוהר" - הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום - אף אתה היה חנון ורחום.

* ההערות המוקפות בסוגריים מרובעות הן מאת הרב אביגדור שילה, חתן המחבר.

1. [עיין במש"כ הרהמ"ח בספרו "מערכי לב", ח"ב, עמ' 181 ואילך].

2. הובא בש"ע י"ד, סי' רמח, סע' ח.

ולא מסתבר לומר, משום דאבא שאול חולק על ר' ישמעאל וסובר ד-"אנוהו" אינו ענין להידור מצוה אלא ל-"היה דומה לר"; שהרי אפשר לפרש שאין אבא שאול חולק על ר' ישמעאל⁴, אלא בא להשלים את דברי ר' ישמעאל, שחיוב ההידור במצוות הוא לא רק במצוות שבין אדם למקום, כמו סוכה, לולב וכו', אלא הוא הדין במצוות שבין אדם לחבירו, שצריך אדם להידמות בהן לבורא, ושגם בהן קיים החיוב להדר⁵.

וכן נשמע לכאורה מלשון המאירי (שבת, שם):

לעולם יהא אדם משתדל לקיים את המצוה בהידור ובנוי, דרך הערה אמרו: "זה אלי ואנוהו" - התנאה לפניו במצות: סוכה נאה, ולולב נאה, שופר נאה, ציצית נאה, תפילין נאים, ספר תורה נאה, בדיו נאה, בכתובה נאה; לכורכו בשיראין נאים.

וכן דרשו בו: "ואנוהו" - הידמה לו, כלומר: אני - הוא, מה הוא רחום וכו'. וכן בשאר המצוות⁶ כמה שאפשר.

ומזה שכתב: "וכן דרשו", כהמשך לפתיחת דבריו: "לעולם יהא אדם", והוא מסיים: "וכן בשאר המצוות כמה שאפשר", נראה שכל דבריו הם חטיבה אחת, הבאה להציג לפנינו את דרשות חז"ל על חיוב ההידור בכל המצוות, ואין פלוגתא בנוגע לחיוב זה.

אמנם אפשר לומר, שלכן ביכר הרמב"ם את הלימוד של "כל חלב לה" על פני הלימוד של "ואנוהו", משום ש-"ואנוהו" נאמר בגוף ראשון, ואין בו לשון ציווי וחיוב, ואילו "כל חלב לה" - יש בו לשון ציווי וחיוב. לכן לגבי חיוב ההידור במצוות לדורות הביא הרמב"ם את הלימוד מ-"כל מלב לה"; ואם כי בנוסחת הש"ס מובאת הדרשה של "ואנוהו" בשינוי לשון מהמכילתא, ובמקום "אתנאה" שבמכילתא, שהיא בגוף ראשון, באה שם תיבת "התנאה", שהיא לשון ציווי וחיוב לדורות, הרי עכ"פ במקרא עצמו אין לשון ציווי וחיוב. ואולי משום זה יש לראות בדרשה זו רק אסמכתא. סיוע להשערה זו אולי יש להביא מלשון המאירי, שהקדים לדרשה של "ואנוהו" את הפתיחה: "דרך הערה אמרו".

3. [עין "מועדים וזמנים", ח"א, סי' כד, ד"ה "ונראה עוד", שכ"כ. וכן שנה דבריו בח"ב, סי' קלג, הערה א. ולדבריו, הרמב"ם פסק כאבא שאול בהלכות דעות, פ"א ה"ו, ולכן לא פסק כר' ישמעאל. והוכיח כן מדברי הכס"מ שם, שהביא מקור לדברי הרמב"ם מסוגיית הגמ' בשבת. ומה שפסק הרמב"ם בסוף הלכות איסורי מזבח הוי בגדר מידת חסידות ולא הלכה. ואין לומר כן בהבנת הרמב"ם: א. הרמב"ם בשהמ"צ, מ"ע ח, מביא כמקור להלכה "להידמות בו יתעלה" את הפסוק "והלכת בדרכיו". וכן בהלכות דעות שם לא למד זאת מהפסוק "זה אלי", אלא מהפסוק "והלכת בדרכיו". ב. הרמב"ם בשהמ"צ ציין מקור לדבריו מהספרי סוף פרשת עקב. ג. בהלכות ס"ת, פ"ז ה"ד, כתב הרמב"ם: "וכיצד כתב ס"ת? כותב כתיבה נאה, מתוקנת ביותר"; ושם בכס"מ: "פר"א דמילה, 'התנאה לפניו במצוות' ". הרי שלדעת הכס"מ הרמב"ם פסק כר' ישמעאל ולא כאבא שאול.]

4. עיין שאגת אריה, סי' נ.

5. [אין בטענה זו כדי לסתור את דברי בעל "מועדים וזמנים". דברים אלה הם בגדר האפשר, ולא בגדר ההכרח.]

6. [בספרנו הגירסה היא: "המידות".]

ובמפורש מצאנו בדברי כמה מן הראשונים⁷ שחיוב ההידור הוא מדרבנן והסמיכוהו על הכתוב.

אך לא יקשה גם על רבותינו הראשונים שרואים בדרשה של "ואנוהו" את מקור החיוב להידור מצוה גם לדורות, מפני שאפשר לומר שאותה קבלה שקיבלו ישראל על עצמם במעמד של שירת הים, בזה שאמרו "ואנוהו" - אתנאה לפניו במצות, לא היתה רק קבלה לשעה ולדורם, אלא קבלה לכל הזמנים ולכל הדורות. ובזה מדויק מה שבמכילתא באה הדרשה בגוף ראשון "אתנאה", קבלה על עצמם באותו מעמד של שירה; אבל בש"ס באים חכמים לומר לנו מהו החיוב לדורות שנקבע מכח אותה קבלה, ולכן באה הדרשה בש"ס בלשון "התנאה", שהוא לשון ציווי וחיוב לדורות.

*

ברם, עדיין צריך בירור למה השמיט הרמב"ם, ולא הביא בשום מקום את זה שאמרו תכמים (ב"ק ט ע"ב)⁸:

בהידור מצוה - עד שליש במצוה... עד שליש משלו; מכאן ואילך - משל הקב"ה.

אע"פ שאין חולק על הלכה זו⁹. כן יש להעיר, שהרמב"ם מזכיר גם מצוות שבין אדם לחבירו לענין חיוב ההידור¹⁰, ואילו גם בנוסחת המכילתא וגם בנוסחת הש"ס נזכרות רק מצוות שבין אדם למקום לענין חיוב ההידור; אם לא שנבין שאבא שאלו בא להשלים את חיוב ההידור גם במצוות שבין אדם לחבירו, וכמו שהערנו על זה למעלה אגב דיוק בלשון המאירי.

ואולי אפשר לומר, שיש לרמב"ם הגדרה אחרת במהות חיוב ההידור במצוות, וממנה מסתעפים חילוקים בהלכה. שהרי בפשטות אנו נוטים להגדיר את מהות חיוב ההידור במצוות כענין של חיוב המצוות¹¹, ואילו בדברי הרמב"ם אנו מוצאים שמהות חיוב ההידור היא משום "שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע, וירחיב ידו, ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו... והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב, שיהיה מן הנאה והטוב". כלומר: בזה שהוא מרחיב ידו ומביא מן היפה הריהו ככופה יצרו ומזכה עצמו, וזהו יסוד חיוב ההידור. לפי זה יוצא, שההגדרה של חיוב ההידור בתור חיוב המצוה מתכוונת להוסיף הידור במצוה עצמה, כלומר בחפץ של מצוה, וההידור מוסיף שלימות למצוה כשלעצמה; אבל ההגדרה של חיוב ההידור לשם כפיית היצר אינה מתכוונת להוסיף הידור במצוה עצמה, אלא בעושה המצוה, כי כפיית היצר בהרחבת ידו - זכות היא לו, ומוסיפה בו שלימות¹².

7. תוס' מנחות, מא ע"ב, ד"ה "איך"; ריטב"א סוכה, יא ע"ב, ד"ה "ואי".

8. עיין שם ברש"י, בתוס' ובר"ת.

9. עיין שו"ע או"ח, סי' תרנו, ובהגר"א שם.

10. בהלכות איסורי מזבח: "האכיל רעב... כיסה ערום".

11. עיין חת"ס לסוכה, לו ע"ב, ד"ה "במינו".

12. [עיין שו"ת בית הלוי, ח"ב, סי' מז, וחידושי מרן רי"ז הלוי על הרמב"ם, הלכות חנוכה, פ"ד ה"א, במחלוקת הרמב"ם והטור לפי הסברם. לטור אפשר לחלק בין קיום גוף המצוה לבין

כנראה ששתי ההגדרות נובעות משני הלימודים לחיוב ההידור במצוות. כי אם הלימוד לחיוב ההידור הוא מ-"אנוהר", מסתבר שהכוונה היא לחיוב מצוותיו של הקב"ה, שמתוך אותה מדרגה גבוהה של אמונה ואהבה שהגיעו אליה באותה שעה קיבלו עליהם חיוב חיבה יתירה למצוותיו של מקום. אבל אם הלימוד הוא מ-"כל חלב לה'", האמור אצל קרבנות הבאים לריצוי וכפרה, מסתבר שהכוונה היא בחיוב ההידור לכפיית היצר ע"י הרחבת ידו, וגם זה כקרוב יחשב לו.

בזה אולי יסתבר יותר מה שהרמב"ם מזכיר גם מצוות שבין אדם לחבירו בתור דוגמאות לחיוב ההידור במצוות, ואילו בדרשה של "ואנוהר" נזכרות רק המצוות שבין אדם למקום; משום שפשוט הוא שיש יותר כפיית היצר בהרחבת היד במעשים שבין אדם לחבירו, ואילו מאידך, פשוט הוא שגם אלו שקשה עליהם הרחבת היד במצוות שבין אדם לחבירו, לא במידה זו יקשה עליהם להרחיב ידם במצוות שבין אדם למקום.

מתוך כך יסתבר גם מה שהשמיט הרמב"ם את ההלכה ש"הידור מצוה עד שליש במצוה". שכן אם ההידור מתכוון להוסיף בחפץ של המצוה יש מקום לתת שיעור להידור המצוה, כמו שישנם שיעורים שונים במצוות עצמן. אבל אם ההידור מתכוון לא למצוה אלא לעושה המצוה, שע"י הרחבת ידו בהידור יכופ יצרו, אפשר שאין מקום לתת שיעור עד היכן ירחיב ידו לשם כפיית יצרו; ואדרבא, כל המרבה לכופ יצרו הרי זה משובח.

כענין זה מצאנו במקום אחר, לגבי השיעור של צדקה, שאע"פ שאמרו חכמים (כתובות סז ע"ב): "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש", הנה זה "דווקא במי שלא חטא או שתיקן חטאיו... אבל מי שצריך לתקן נפשו עדיין, פשיטא דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, ו-'כל אשר לאיש יתן בעד נפשו' כתיב"¹³. וכמדומה שמצאנו בדברי רש"י רמז לשתי ההגדרות, שכן על מה שאמרו (יומא ע ע"א): "כל אחד ואחד מביא ס"ת מביתו וקורא בו להראות חזותו לרבים" מפרש רש"י: "להראות נוי של ס"ת ותפארת בעליה, שטרח להתנאות במצוה".

ב. מהדרין ומהדרין-מן-המהדרין בנר חנוכה

ברייתא ערוכה היא:

מצות חנוכה - נר איש וביתו. והמהדרין - נר לכל אחד ואחד. והמהדרין-מן-המהדרין - בית שמאי אומרים: יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך; ובית הלל אומרים: יום ראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך (שבת כא ע"ב).

ההידור, ולרמב"ם ההידור חייב להיות ביחד עם קיום גוף המצוה. להנ"ל נראה לומר, שלרמב"ם ההידור שייך במקיים המצוה, ולכן אין לחלק בין מקיים גוף המצוה להידור, שכן כבר גילה את יחסו למצוה בקיומה, ואי-אפשר אחר-כך לקיים ההידור, שהוא ההרגשה הנפשית והיחס הנפשי אל המצוה. אבל לטור, ההידור שייך לחפצא של המצוה, ולכן אפשר אחר קיומה לעשותה בהידור.]

13. תניא, אגרת הקודש י.

ונחלקו רבותינו הראשונים ז"ל, אם המהדרין-מן-המהדרין מוסיפים על עיקר המצוה של נר איש וביתו, או שהם מוסיפים על המהדרין. בתוס' (שם ד"ה והמהדרין) מובא:

נראה לר"י, דב"ש וב"ה לא קיימי אלא אנר איש וביתו, שכן יש יותר הידור דאיכא היכרא כשמוסיף והולך או מחסר שהוא כנגד ימים הנכנסים או היוצאים. אבל אם עושה נר לכל אחד, אפילו יוסיף מכאן ואילך - ליכא היכרא, שישברו שכן יש בני אדם בבית.

ואילו הרמב"ם (פ"ד הל' א-ב) כתב:

והמהדר את המצוה מדליק נרות כמנין אנשי הבית, נר לכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המובחר מדליק נר לכל אחד בלילה הראשון, ומוסיף והולך בכל לילה ולילה נר לכל אחד. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה: בלילה הראשון מדליק עשרה נרות, ובלילה שני - עשרים, ובליל שלישי - שלושים, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונים נרות.

ויש לעיין, שמצאנו כאן דבר שלא מצאנוהו בשאר מצות, שמלבד המהדרין שהם "מהדרי מצוות, כדאמרין: להידור מצוה עד שלישי במצוה"¹⁴, יש גם מהדרין-מן-המהדרין. ותינח לפי שיטת הר"י יש כאן שני סוגי מהדרין, אבל לא הידור על ההידור; אבל לפי שיטת הרמב"ם הרי המהדרין-מן-המהדרין הם מוסיפים הידור על ההידור, ואין כזאת בשאר מצוות והידורין. ועוד יש לעיין, שהנה הרמב"ם שסובר שהמהדרין-מן-המהדרין מוסיפין על המהדרין, הוא שמציג מיד אחרי שיטתו כי:

מנהג פשוט בכל ערינו בספרד שיהיו כל אנשי הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון, ומוסיפין והולכין נר בכל לילה, עד שנמצא מדליק בליל שמיני שמונה נרות, בין שהיו אנשי הבית מרובים בין שהיה אדם אחד (שם ה"א).

והרי מנהג זה נראה תמוה ושלא להלכה לפי שיטת הרמב"ם, וכבר העיר על כך בלח"מ:

וא"ת: לדעת רבינו ז"ל, שמפרש שמהדרין-מן-המהדרין עושין מה שהמהדרין עושין, א"כ הך מנהג כמאן? המהדרין מדליקין נרות כמנין אנשי הבית בכל לילה ולילה בלי הוספה, וא"כ אנו דמדליקין נר אחד בלילה הראשון ואנו הולכין ומוסיפין לא אתיא כוותיהו; וכמהדרין-מן-המהדרין נמי לא אתיא. ואי מדינא לא בעינן אלא אחד בלילה הראשון וכן בכל לילה ולילה בלי הוספה כלל - וא"כ מנהג דידן לפי דעת רבינו ז"ל לכאורה נראה מנהג טעות. בשלמא לפירוש המפרשים דמפרשין דמהדרין-מן-המהדרין אין מדליקין אלא נר אחד בלילה הראשונה והולכין ומוסיפין - ניחא.

והוא מעלה גם תירוץ:

וי"ל, דמ"מ לא הוי מנהג בטעות, כיון דעבדינן כדון. ואע"ג דמדינא לא בעי הוספה, אנן נראה לנו למעבד האי פשרה ולעשות ההוספה בכה"ג.

ברם עדיין תירוץ זה צ"ע, כי איזה יסוד והגיון ניתן לראות בפשרה זאת לדחות מפניה הלכה פסוקה.

ואולי יש להסביר כדלהלן.

הנה מצאנו שני מקורות בדברי חכמים למצות נר תנוכה. בגמרא (שבת כא ע"ב) מובאת ברייתא:

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה, תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון. כשנכנסו עכו"ם להיכל טימאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד. נעשה בו נס והדליקו ממנו ח' ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל ובהודאה.

ועוד מצאנו בפסיקתא רבתי (פ"ב):

למה מדליקין נרות בחנוכה? אלא בשעה שנצחו בניו של תשמונאי כה"ג למלכות יון, נכנסו לבית המקדש, ומצאו שם ז' שיפודים של ברזל, וקבעו אותם ועשו והדליקו נרות בתוכם¹⁵.

ולא מסתבר לראות בשני המקומות הנ"ל מקורות חלוקים, אלא מסתבר יותר לומר שהם ממלאים ומשלימים זה את זה. שהרי בעצם היו שני ניסים בחנוכה:

א. נס הישועה, כפי שבא ניסוח הדברים ברמב"ם (פ"ג ה"א):

בבית שני, כשמלכי יון גזרו גזירות על ישראל וביטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות... וצר להם לישראל מאד מפניהם... עד שריחם עליהם אלוהי אבותינו, והושיעם מידם והצילם. וגברו בני חשמונאי... וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה, עד החורבן השני.

ב. נס פך השמן, שהרמב"ם (שם) ניסחו בפני עצמו ולא כללו בתוך סיפור נס הישועה:

וכשגברו ישראל על אויביהם ואיבדום - בכ"ה בחודש כסליו היה. ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש, אלא פך אחד, ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד. והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים, עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

הנס הראשון - נס הישועה, והנס השני הוא נס פך השמן¹⁶.

14. ר"ח בשבת שם, ועיין רש"י שם.

15. עיין מנחות כח ע"ב.

כפי הנראה, גם אלמלא אירע הנס השני היו חוגגים חנוכה בהדלקת נרות, לזכר הנס הראשון שהיה נס של ישועה רוחנית בתוכנו¹⁷, שחזרה מלכות התורה לישראל. ומשולות המצוות לנרות והתורה לאור¹⁸; אלא שאז לא היה נקבע מנין לנרות חנוכה, וכל המרבה הרי זה משובח. אבל מכיון שאירע גם הנס השני של פך השמן, שממה שהיה בו להדליק לילה אחד נעשה נס והדליקו ממנו שמונה לילות, נקבע גם מנין לנרות תנוכה, ונקבע גם סדר כזה להדלקת נרות החנוכה, שירמוז לנס השני, שמאחד נעשו שמונה. מחלוקת ב"ש וב"ה היא אם יש להתחיל בשמונה ולסיים באחד, או להתחיל באחד ולסיים בשמונה, ופוסקין להלכה כב"ה.

ואפשר שהמקור בפסיקתא רבתי מדבר על נרות חנוכה שמדליקין לזכר נס הישועה הרוחנית. ואמנם מסופר שם על שבעה שיפודין וכו' כמנין נרות המנורה שבמקדש, ואין שם רמז לשמונה נרות בחנוכה. אבל המקור בגמרא מדבר על מנין נרות חנוכה וסדרם, לזכר נס פך השמן, שמאחד נדלקו שמונה לילות.

מעתה נראה שהמהדרין והמהדרין-מן-המהדרין אינם באים שניהם על אותו הנס, אלא המהדרין באים להוסיף נרות לעיקר הדין של הדלקת נרות בחנוכה, שהוא לזכר הנס הראשון הוא נס הישועה; אבל המהדרין-מן-המהדרין אינם באים להוסיף עוד נרות לעיקר הדין של הדלקת נרות בחנוכה, אלא הם באים להוסיף רמז לנס השני הוא נס פך השמן, ע"י מנין וסדר של נרות שיזכיר שמאחד נעשו שמונה. לכן יש בחנוכה ענין של מהדרין-מן-המהדרין, מה שאין כן בשאר מצוות וחובי הידורין.

מתוך כך גם נבין את המנהג שפשט בישראל לעשות כמהדרין-מן-המהדרין, ולדלג על המהדרין, לפי שיטת הרמב"ם, מפני שהמהדרין רק מוסיפין הידור, אבל אין בצורת ההוספה שלהם שום רמז לנס פך השמן, ואילו המהדרין-מן-המהדרין מוסיפין לא סתם הידור, אלא גם רמז לנס השני של פך השמן, נוסף לזכרון הנס הראשון שהוא נס הישועה, שחוגגין אותו בעצם המצוה של הדלקת הנרות. לכן במצות נר חנוכה, גם אלה שאינם בכלל בבחינת מהדרין במצוות לא רצו לוותר על תוספת שיש בה משום זכרון לעוד נס שאירע בחנוכה.

16. אמנם לא כן יוצא מלשון הר"י מלוניל: "ולא מצאו אלא פך אחד, האריכו אלו הימים כשיעור החג, שהוא שמונה ימים, להזכיר בהם הנס. ואפילו לא היה נעשה בהם נס, כמו כן היו שמחים ומזכירין מעשה ניסים כשיעור י"ט הארוך מכל המועדות, אך לא היו מדליקין נרות כלל, אלא מהללין ומרוממין כשאר מועדות. וכשבא ונכפל להם נס בשמן הוסיפו להדליק הנרות להזכיר כפילת הנס".

מדבריו למדנו שתחילה היתה תקנה של חג שמונה ימים, כארוך שבמועדות, ואח"כ נוספה תקנה שניה של הדלקת נרות. פירוש זה יוכל להסביר את המקורות השונים בענין החנוכה. לעומת הגמרא במסכת שבת, המסבירה את חג החנוכה על בסיס נס פך השמן, מצאנו בספר החשמונאים (ב, י, ה): "ויחוגו את שמונת הימים בשמחה כחג הסוכות, בזכרם את רעותם לפני זמן מה בחג הסוכות בהרים ובמערות כחיות השדה... ובדעת כולם נימנו וקבעו לכל עם היהודים לחוג מידי שנה בשנה את הימים האלה".

17. וז"ל המהר"ל בספרו "נר מצוה": "ועוד י"ל, שעיקר מה שקבעו ימי חנוכה, בשביל שהיו מנצחים את היוונים. רק שלא היה נראה שהיה כאן נצחון הזה ע"י נס שעשה זה ה' יתברך, ולא היה זה מכוחם ונבורתם; ולפיכך נעשה הנס ע"י נרות המנורה, שידעו שהכל היה בנס מן ה' ית', וכך היה המלחמה שהיו מנצחין ישראל היה מן ה' יתברך".

18. עיין כד הקמח לרבינו בחיי, נר חנוכה.